

Ціннісне ставлення до себе

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО СЕБЕ

Воно передбачає сформованість у зростаючої особистості вміння цінувати себе як носія фізичних, духовно-душевних та соціальних сил. Воно є важливою умовою формування у дітей та учнівської молоді активної життєвої позиції.

Ціннісне ставлення до свого фізичного "Я" - це вміння особистості оцінювати свою зовнішність, тілобудову, поставу, розвиток рухових здібностей, фізичну витривалість, високу працездатність, функціональну спроможність, здатність відновлювати силу після фізичного навантаження, вольові риси, статеву належність, гігієнічні навички, корисні звички, стан свого здоров'я та турбуватися про безпеку власної життєдіяльності, здоровий спосіб життя, активний відпочинок.

Ціннісне ставлення до свого психічного "Я" передбачає вихованість у дітей та учнівської молоді культури пізнання власного внутрішнього світу - думок, переживань, станів, намірів, прагнень, цілей, життєвих перспектив, ідеалів, цінностей, ставлень. Важливо навчити зростаючу особистість сприймати себе такою, якою вона є, знати свої позитивні і негативні якості, сприяти формуванню з неї реалістичної Я-концепції, готовності та здатності до самовдосконалення, конструктивної самокритичності.

Ціннісне ставлення до свого соціального "Я" виявляється у таких ознаках: здатності орієнтуватися та пристосовуватися до нових умов життя, конструктивно на них впливати; визначенні свого статусу в соціальній групі, налагодженні спільної праці з дорослими та однолітками; вмінні запобігати конфліктам, справедливому і шляхетному ставленні до інших людей. Характер ціннісного ставлення особистості до себе істотно змінюється з віком. *У молодшому шкільному* віці розвивається рефлексія, формується вміння оцінювати себе як предмет змін. *У підлітковому віці* формується прагнення до самоствердження, з'являється хворобливе переживання неуспіху, зростає роль самооцінки в регуляції поведінки. *У юнацькому віці* актуалізується потреба у самовизначенні, оцінці своїх здібностей і можливостей; виникає процес визначення сенсу життя та свого місця в ньому.

Ціннісне ставлення до праці

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ

Є важливою складовою змісту виховання особистості. Воно передбачає усвідомлення дітьми та учнівською молоддю соціальної значущості праці, розвинену потребу в трудовій активності, ініціативність, схильність до підприємництва; розуміння економічних законів і проблем суспільства та засобів їх розв'язання, готовність до творчої діяльності, конкурентоспроможності й самореалізації за умов ринкових відносин, сформованість працелюбності як базової якості особистості.

Трудове виховання є системою виховних впливів, мета яких полягає у морально-психологічній підготовці учнів до майбутньої професійної діяльності. Високий рівень її розвитку передбачає оволодіння особистістю загальними основами наукової організації праці, вмінням ставити мету, планувати її досягнення, організовувати своє робоче місце, раціонально розподіляти сили і засоби досягнення бажаного результату, аналізувати процес і наслідки власних трудових зусиль, виконувати необхідні корективи.

Основним завданням *молодшої школи* є формування в учнів уявлення про важливість праці для суспільства і для кожного з них. Педагог ознайомлює учнів з різними видами праці, з світом професій та якостями особистості, потрібними сучасному працівникові. Трудове виховання учнів *основної школи* — це розвиток свідомого ставлення до праці, знайомство з працею людини у різних галузях економіки, формування вмінь працювати у колективі, на становлення професійних інтересів, творення реального образу "Я". Одним із результатів трудового виховання і професійної орієнтації на цьому етапі є вибір учнем на пряму майбутньої трудової діяльності та відповідного йому профілю навчання у старшій школі. Головними завданнями навчально-виховної роботи з *старшокласниками* з формування в них здатності до усвідомленого вибору майбутньої професії, розвиток загально трудових та професійно важливих якостей особистості.

Ціннісне ставлення до мистецтва і культури

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО МИСТЕЦТВА І КУЛЬТУРИ

Виховання формується у процесі естетичного виховання і виявляється у відповідній ерудиції, широкому спектрі естетичних почуттів, діях і вчинках, пов'язаних з мистецтвом. Особистість, якій властиве це ставлення, володіє системою елементарних мистецьких знань, адекватно сприймає художні твори, здатна збагнути та виразити власне ставлення до мистецтва, прагне та вміє здійснювати творчу діяльність у мистецькій сфері.

Естетичне виховання спрямоване на розвиток у зростаючої особистості широкого спектра почуттів - здатності збагнути та виразити власне ставлення до мистецтва. Важливим є сприймання об'єктів довкілля як естетичної цінності, ерудиція у галузі мистецтва (володіння системою елементарних мистецьких знань, понять, термінів, адекватне сприйняття художніх творів, творча діяльність в мистецькій сфері), власний погляд на світ, здатність радіти за інших як ознака духовної зрілості.

Використовуючи мистецтво як основний чинник естетичного виховання, педагог враховує вікові особливості школярів: відкритість **учнів початкової школи** до сприймання художніх творів, їхню емоційну мобільність та готовність з насолодою виконувати творчі завдання; концентрацію **підлітків** на пізнанні свого внутрішнього світу, а отже, використанні мистецтва як засобу духовного становлення, що проходить шлях від почуттєвого сприймання до осмислених естетичних дій; усвідомлення **старшокласниками** (вік, коли почуття набувають якісно нового характеру, переживання стають змістовнішими і доволі глибоко впливають на емоційне сприйняття життя) того факту, що мистецтво безпосередньо пов'язано з життям народу, його культурою.

Ціннісне ставлення до природи

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ

Виховання формується у процесі екологічного виховання і виявляється у таких ознаках: усвідомленні функцій природи в житті людини, самоцінності природи; почутті особистої причетності до збереження природних багатств, відповідальності за них; здатності особистості гармонійно співіснувати з природою; поводитися компетентно, екологічно безпечній; критичній оцінці споживацько-утилітарного ставлення до природи, яке призводить до порушення природної рівноваги, появи екологічної кризи; вмінні протистояти проявам такого ставлення доступними способами; активній участі у практичних природоохоронних заходах: здійсненні природоохоронної діяльності з власної ініціативи; посиленому екологічному просвітництві. Ціннісне ставлення до природи і сформована на його основі екологічна культура є обов'язковою умовою сталого розвитку суспільства, узгодження економічних, екологічних і соціальних чинників розвитку.

Ставлення вихованців до природи має специфічні вікові особливості. *Молодшому шкільному віку* властиве непрагматичне ставлення, що ґрунтується на суб'єктифікації, коли природні об'єкти стають "значущими іншими"; посилюються мотиви спілкування з природою. *Для підліткового віку* характерне ставлення до природи як до об'єкта охорони, а не користі. Наприкінці цього віку виникає "об'єктна" настанова користі. При цьому виявляється суперечливість у ставленні до природи: прагматичні настанови декларуються природоохоронними мотивами. *Юнацькому віку* властиве об'єктно-непрагматичне ставлення до природи, що ґрунтується на естетичній настанові.

*Ціннісне ставлення до
сім'ї, родини і людей*

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДО СІМ'Ї, РОДИНИ, ЛЮДЕЙ

Здійснюється у процесі родинного виховання і спрямоване на формування гармонійно розвиненої особистості європейського виміру, утвердження взаєморозуміння і взаємної поваги в стосунках між учнями і учителями, між самими школярами, а також між школою і сім'єю, ґрунтовне вивчення родинних цінностей, поєднання зусиль школи, сім'ї та громади для формування особистості свідомих і зрілих носіїв вищих духовних надбань українського народу. Ставлення школярів до сім'ї змінюється з віком. У **молодшому** шкільному віці дитина виховується за законами роду, проймається почуттям гордості за трудові здобутки родини, вчиться поважати думку батьків, вчителів. При цьому діти виявляють розважливість і вміння мотивувати свої вчинки. Для **підліткового** віку характерне прагнення до усвідомлення того, що батьки – оберіг моралі і духовності. У них формується почуття честі роду, відповідальності за сім'ю, прагнення наслідувати своїх батьків. При цьому слід врахувати, що враження дитинства залишають слід на все життя. У процесі спілкування з батьками, родичами діти одержують перші уроки громадянськості. У **юнацькому** віці діти ґрунтовно вивчають цінності родини, прагнуть до усвідомлення історії сім'ї як частини історії народу.

Ціннісне ставлення до людей виявляється у моральній активності особистості, прояві чуйності, чесності, правдивості, працелюбності, справедливості, гідності, милосердя, толерантності, совісті, терпимості до іншого, миролюбності, доброзичливості, готовності допомогти іншим, обов'язковості, добросовісності, ввічливості, делікатності, тактовності; вмінні працювати з іншими; здатності прощати і просити пробачення, протистояти виявам несправедливості, жорстокості. Показник моральної вихованості особистості - це єдність моральної свідомості та поведінки, єдність слова і діла, наявність активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції.

Характер ставлення особистості до соціального довкілля змінюється з віком. У **молодшому** шкільному віці дитина оволодіває елементарним умінням та навичками підтримки та збереження міжособистісної злагоди, запобігання та мирного розв'язування конфліктів; здатністю брати до уваги думку товаришів та опонентів; орієнтацією на дорослого як носія суспільних еталонів та морального авторитета. У **підлітковому** віці зростає цінність дружби з однолітками, відбуваються емансипація від безпосереднього впливу дорослих, розширюється сфера соціального

спілкування, засвоюються суспільні цінності, формуються соціальні мотиви поведінки, виникає критичне ставлення до людей як регулятор поведінки. У *юнацькому* віці збільшується кількість виконуваних старшокласником соціальних ролей, зростають вимоги до відповідальності за дії та вчинки, формуються мотиви самовизначення.

*Ціннісне ставлення до
суспільства і держави*

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДО СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ

Виховання виявляється у патріотизмі, національній самосвідомості, правосвідомості, політичній культурі та культурі міжетнічних відносин.

Патріотизм виявляється в любові до свого народу, повазі до українських звичаїв і обрядів, відчутті своєї належності до України, усвідомленні спільності власної долі з долею Батьківщини, досконалому володінні української мовою.

Національна самосвідомість - це особиста ідентифікація із своєю нацією, віра в духовні сили та майбутнє; воля до праці на користь народу; усвідомлення моральних та культурних цінностей, знання історії, звичаїв, обрядів, символіки: система вчинків, які мотивуються любов'ю, вірою, волею, осмисленням відповідальності перед своєю нацією.

Розвинена правосвідомість виявляється в усвідомленні особистістю своїх прав, свобод, обов'язків, свідомому ставленні до законів та державної влади.

Політична культура - це політична компетентність (наявність знань про типи держав, політичні організації та інституції, принципи, процедури й регламенти суспільної взаємодії, виборчу систему), а також лояльне й водночас вимогливе ставлення громадян до держави, її установ, органів влади, здатність брати активну участь в ухваленні політичних рішень. Культура **міжетнічних відносин** передбачає поважання дітьми та учнівською молоддю прав людини; сформованість інтересу до представників інших народів; толерантне ставлення до їхніх цінностей, традицій, мови, вірувань; вміння виважено поступатися своїм інтересам на угоду етнічним та релігійним групам заради громадянської злагоди.